

CYNGOR SIR YNYS MÔN

ADRODDIAD I'R:	PWYLLGOR GWAITH
DYDDIAD:	28 MEDI 2019
PWNC:	CYNLLUN ARIANNOL TYMOR CANOLIG 2021/22 – 2023/24
DEILYDD (ION) PORTFFOLIO:	Y CYNGHORYDD R WILLIAMS
PENNAETH YGWASANAETH:	MARC JONES – CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADRAN 151
AWDUR YR ADRODDIAD:	MARC JONES
FFÔN:	2601
E-BOST:	rmji@ynysmon.gov.uk
AELODAU LLEOL:	Amherthnasol

A - Argymhelliad / Argymhellion a Rheswm / Rhesymau

Mae gofyn i'r Cyngor sefydlu system gadarn i fonitro a rheoli ei gyllideb refeniw ac elfen allweddol o'r system honno yw Cynllun Ariannol Tymor Canolig. Mae'r cynllun yn nodi strategaeth cyllideb y Cyngor dros y tair blynedd nesaf ac yn nodi'r rhagdybiaethau a fydd yn cael eu cynnwys yn y broses o bennu'r gyllideb flynyddol.

Gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith nodi cynnwys y cynllun, cymeradwyo'r rhagdybiaethau a wnaed ac ystyried sut i bontio'r bwlch cyllidol y sonnir amdano yn yr adroddiad.

B - Pa opsiynau eraill wnaethoch chi ystyried a pham wnaethoch chi eu gwrthod a / neu ddewis yr opsiwn hwn?

D/B

C - Pam fod hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Yn unol â pharagraff 4.3.2.2.1 Cyfansoddiad y Cyngor, rhaid i'r Pwyllgor Gwaith gyhoeddi datganiad cyn pennu cyllideb a hynny cyn 30 Medi bob blwyddyn.

CH - A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â pholisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Ydi

D - A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

D/B

DD – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori? sylwadau?

Beth oedd eu

1	Prif Weithredwr / Uwch Dîm Arweinyddiaeth (UDA) (gorfodol)	Cafodd drafft terfynol yr adroddiad ei drafod a'i gytuno arno gan yr UDA – roedd y Prif Weithredwr yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw
2	Cyllid / Adran 151 (gorfodol)	Amherthnasol - y Swyddog Adran 151 yw awdur yr adroddiad
3	Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)	Cafodd drafft terfynol yr adroddiad ei drafod a'i gytuno arno gan yr UDA – roedd y Swyddog Monitro yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw
4	Adnoddau Dynol (AD)	
5	Eiddo	
6	Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)	
7	Sgriwtini	
8	Aelodau lleol	
9	Unrhyw gyrff allanol / arall / eraill	

E - Risgiau ac unrhyw gamau lliniaru (os yn berthnasol))		
1	Economaidd	
2	Gwrth-dlodi	
3	Trosedd ac Anhrefn	
4	Amgylcheddol	
5	Cydraddoldebau	
6	Cytundebau Canlyniadau	
7	Arall	

F - Atodiadau:
<p>Atodiad 1 - Cynllun Ariannol Tymor Canolig Atodiad 2 - Amcangyfrif 3 blynedd manwl o'r Gyllideb Ddisymud Atodiad 3 - Rhagdybiaethau'r Cynllun</p>
FF - Papurau cefndir (cysylltwch â'r awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):

CYNLLUN ARIANNOL TYMOR CANOLIG 2021/22 – 2023/24

1. RHAGARWEINIAD

- 1.1 Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn nodi lefel yr adnoddau y mae'r Cyngor yn debygol o fod eu hangen am y tair blynedd ariannol nesaf ac yn nodi sut mae'r Cyngor yn bwriadu cydbwysu'r angen am adnoddau gyda'r cyllid sydd ar gael.
- 1.2 Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig wedi cael ei gwblhau yn ystod cyfnod o ansicrwydd sylweddol mewn perthynas ag economi'r DU yn sgil y pandemig byd-eang a'r trafodaethau parhaus ynglŷn â Brexit. Mae'r ddau'n ddigwyddiad digynsail a fydd yn cael effaith ar lefelau gwariant cyhoeddus yn y dyfodol. Erbyn hyn, y gobaith oedd y byddai Llywodraeth y DU wedi cwblhau ei Adolygiad Gwariant Cynhwysfawr yn unol â'r cynllun, gyda hynny'n rhoi rhywfaint o sicrwydd i Lywodraeth Cymru ynglŷn â'i gyllido am y 3 blynedd nesaf. Nid yw'r adolygiad hwn wedi'i gwblhau hyd yma ac mae'n annhebygol y caiff ei gwblhau cyn y bydd Llywodraeth Cymru'n cyhoeddi'r fersiwn drafft o'r Setliad Llywodraeth Leol.
- 1.3 Mae ansicrwydd o hyd ynghylch yr amserlen ar gyfer cyhoeddi'r setliad drafft a'r fersiwn terfynol o Setliad Llywodraeth Cymru. Mewn cyfnod arferol, byddai'r Cyngor yn derbyn setliad drafft yn Hydref a'r setliad terfynol yn nes at y Nadolig. Ni dderbyniwyd setliad drafft 2020/21 tan fis Ionawr 2020, a'r setliad terfynol tan fis Mawrth 2020, felly, mae'r cynsail ar gyfer setliad hwyr wedi'i osod.
- 1.4 Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn cymryd i ystyriaeth y newidiadau y gwyddys amdanynt ac yn gwneud rhagdybiaethau mewn perthynas â'r prif ffactorau sy'n effeithio ar gyllideb refeniw'r Cyngor (costau cyflog, pensiynau, chwyddiant cyffredinol, cyllid Llywodraeth Cymru, pwysau demograffig a phwysau ar y gyllideb). Mae hefyd yn ystyried unrhyw bwysau cyllidebol sy'n deillio o Gynllun Corfforaethol y Cyngor ar gyfer 2017 – 2022.

2. SEFYLLFA ARIANNOL GYFREDOL Y CYNGOR

- 2.1 Ym mis Mawrth 2020, gosododd y Cyngor y gyllideb ganlynol:-

Tabl 1
Cyllideb Refeniw 2020/21

	£'m
Cyllideb Refeniw Net Derfynol 2019/20	135.210
Newidiadau Contractyddol a Newidiadau Eraill yr ymrwymwyd iddynt	1.428
Chwyddiant Tâl a Phrisiau	3.537
Trosglwyddo Grantiau a Chyfrifoldebau Newydd i'r Setliad	0.048
Pwysau Cyllidebol	2.230
Arbedion Cyllidebol	(0.307)
Cyllideb Refeniw Net Derfynol 2020/21	142.146
Wedi'i gyllido gan	
Cyllid Allanol Cyfun	101.005
Y Dreth Gyngor (gan gynnwys y Premiwm)	41.141
Cyfanswm Cyllid 2020/21	142.146

- 2.2.** Gwelwyd cynnydd o 3.78% yn y cyllid allanol cyfun (ar ôl addasu ar gyfer y newid yn sylfaen y dreth a'r grantiau a drosglwyddwyd i'r setliad) a chynyddodd debyd y Dreth Gyngor 4.9%. Cynyddodd y tâl Band D 4.5% ac roedd gweddill y cynnydd o ganlyniad i newid yn sylfaen y dreth.
- 2.3.** Yn 2018/19, tanwariwyd £0.308m yn y gyllideb referniw net. Parhaodd y Gwasanaethau Oedolion (£1.085m dros y gyllideb) a'r Gwasanaethau Plant (£0.156m dros y gyllideb) â'r perfformiad a welwyd yn 2018/19 ond roedd gorwariant y gyllideb yn y Gwasanaethau Plant gryn dipyn yn is nag yn 2018/19 yn dilyn y cynnydd o £1.4m yng nghyllideb referniw graidd 2019/20. Gwrthbwywyd y gorwariant hwn drwy danwario mewn gwasanaethau eraill, a oedd yn dilyn ymgyrch i ostwng gwariant ac i sicrhau arbedion unwaith ac am byth ar gostau cyllido cyfalaf. Roedd dechrau'r pandemig byd-eang hefyd yn cyfyngu ar wariant yn ystod pythefnos olaf y flwyddyn ariannol a gafodd rywfaint o effaith.
- 2.4.** Er mwyn ceisio mynd i'r afael â'r diffyg sylfaenol yn y gyllideb, roedd cyllideb 2020/21 yn cynnwys £0.98m yn ychwanegol ar gyfer Gwasanaethau Oedolion, £0.25m ar gyfer cludiant i'r ysgol, £0.20m ar gyfer integreiddio ysgolion uwchradd a hefyd canslwyd toriad arfaethedig o £0.8m yng nghyllideb datganoledig ysgolion a ohiriwyd yn 2019/20. Hefyd cyllidwyd cyllideb 2020/21 gost blwyddyn lawn y cynnydd yng Nghyfraniadau Cyflogwyr Pensiynau Athrawon (£0.564m) a chynyddodd cyllideb Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor £0.627m i dalu am y nifer gynyddol o hawlwr.
- 2.5.** Arweiniodd y tanwariant net yn 2019/20 a'r symudiad rhwng cronfeydd wrth gefn at gynyddu balans y cronfeydd wrth gefn cyffredinol i £7.060m o £5.912m. Mae hyn yn cyfateb i 4.96% o gyllideb referniw net 2020/21, sy'n agos iawn at y ffigwr targed isaf o 5% a bennwyd gan y Cyngor.
- 2.6.** Y ffactor allweddol sy'n anhysbys yw effaith y pandemig byd-eang ar gyllid y Cyngor. Fel yr adroddwyd i'r Pwyllgor Gwaith ym mis Gorffennaf 2020, mae'n bosibl, o ganlyniad i gollu incwm, cynnydd yn nifer yr achosion yng nghynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor, colledion wrth gasglu'r Dreth Gyngor a galw ychwanegol am wasanaethau, yn enwedig gwasanaethau gofal cymdeithasol, wrth i'r gymdeithas symud o'r cyfyngiadau gallai arwain at orwario posibl yn 2020/21 o tua £3.5m. Mae cryn ansicrwydd ynghylch y sefyllfa a bydd llawer yn dibynnu ar lefel y cymorth ariannol ychwanegol y bydd Llywodraeth Cymru yn ei ddarparu dros y misoedd nesaf. Bydd yn rhaid cyllido unrhyw orwariant ar ddiwedd y flwyddyn ariannol o gronfeydd wrth gefn y Cyngor ac mae'n debygol y bydd y £7m yn llawer is ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2020/21.
- 2.7.** Roedd lefel y cronfeydd wrth gefn a glustnodwyd, a gedwir gan y Cyngor i gyllido prosiectau yr ymrwymwyd iddynt ar sail unwaith ac am byth, i gyllido costau a ragwelir yn y dyfodol (e.e. colledion nad oedd yswiriant ar eu cyfer) a chyllid grant nad oedd wedi ei ddefnyddio yn £8.76m ar 31 Mawrth 2020, cynnydd o £0.032m yn ystod y flwyddyn. Er bod modd trosglwyddo rhai o'r cronfeydd hyn yn ôl i'r balansau cyffredinol e.e. prosiectau yr ymrwymwyd iddynt ond sydd ddim yn symud ymlaen, mae'r sgôp yn gyfyngedig ac ni fydd yn arwain at gynydd sylweddol yn lefel y balansau cyffredinol.
- 2.8.** Mae lefel balansau ysgolion wedi gostwng o uchafbwynt o £2.46m yn 2015/16 i £0.197m ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2019/20, gostyngiad o 92% mewn 5 blynedd. Mae'r gostyngiad hwn i'w briodoli i'r anawsterau ariannol sy'n wynebu'r rhan fwyaf o ysgolion y Cyngor. Roedd mwyafrif yr ysgolion yn bwriadu defnyddio'r balansau a oedd yn weddill i gydbwyso eu cyllideb yn 2020/21. Fodd bynnag, gan fod ysgolion wedi cau yn ystod y rhan fwyaf o dymor yr haf bydd hynny'n sicrhau rhai arbedion i ysgolion a rhagwelir y bydd lefel gyffredinol balansau ysgolion yn cynyddu erbyn diwedd 2020/21.

2.9. Roedd cyllideb referniw 2020/21 yn cynnwys cylch arall o arbedion o oedd werth cyfanswm o £0.307m, er bod y ffigwr hwn yn sylweddol is na'r arbedion a nodwyd mewn blynyddoedd blaenorol. Mae hyn yn mynd â chyfanswm yr arbedion a nodwyd gan y Cyngor ers 2013/14 i £24.31m. Mae'n anodd cymharu faint o arbedion y mae pob gwasanaeth wedi'u cyfrannu gan fod nifer o ffactorau eraill yn newid y cyllidebau ar gyfer pob gwasanaeth dros amser. Mae'r rhain yn cynnwys: trosglwyddo elfennau gwasanaeth rhwng 2 brif wasanaeth, grantiau a chyfrifoldebau newydd sy'n trosglwyddo i mewn neu allan o wasanaeth, effaith arfarnu swyddi ac unrhyw gyllid ychwanegol sydd wedi cael ei ddyrannu i wasanaethau i dalu am newidiadau yr ymrwymwyd iddynt neu bwysau ar y gyllideb. Fodd bynnag, mae cymhariaeth o gyfanswm yr arbedion y mae pob gwasanaeth wedi'u cyfrannu at gyllideb 2020/21 yn dangos ym mha wasanaethau y gwelwyd y toriadau mwyaf. Gweler y gymhariaeth hon yn Nhabl 2 isod:-

Tabl 2
Arbedion fesul Gwasanaeth 2013/14 i 2020/21 o gymharu â Chyllideb Referniw Net Cyllideb 2020/21

Gwasanaeth	Cyfanswm Arbedion 2013/14 i 2020/21 £ '000	2020/21 Cyllideb £ '000	2013/14 i 2020/21 Arbedion fel % o Gyllideb 2020/21
Ysgolion	2,640	41,373	6.4%
Addysg Ganolog	2,245	10,954	20.5%
Llyfrgelloedd, Diwylliant a Threftadaeth	551	1,285	42.9%
Gwasanaethau Oedolion	3,998	26,863	14.9%
Gwasanaethau Plant a Phobl Ifanc	996	10,951	9.1%
Hamdden, Morwrol a Datblygu Economaidd	1,430	1,882	76.0%
Tai	614	1,168	52.6%
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	6,825	15,208	44.9%
Rheoleiddio	947	2,132	44.4%
Busnes y Cyngor	335	1,668	20.1%
Adnoddau	673	3,109	21.6%
Trawsnewid	769	4,993	15.4%
Cyllidebau Corfforaethol	2,593	20,560	12.6%
Cyfanswm	24,616	142,146	17.3%

2.10 Mae'r tabl uchod yn dangos bod rhywfaint o ddiogelwch wedi'i roi i Ysgolion, Gwasanaethau Oedolion a Gwasanaethau Plant, gyda'r gwasanaethau rheng flaen eraill yn darparu'r gyfran fwyaf o'r arbedion mewn perthynas â'u cyllidebau net. Yn ystod y broses o osod cyllideb 2020/21, daeth yn fwyfwy anodd i nodi arbedion cyllidebol yn y rhan fwyaf o'r gwasanaethau trwy arbedion effeithlonrwydd yn unig er, yn sgil gwell setliad na'r disgwyl ni welwyd fawr o angen gweithredu cynlluniau arbed arian.

2.11 Mae'r gwasanaethau sydd wedi'u diogelu i raddau helaeth rhag arbedion cyllidebol (Ysgolion, Gwasanaethau Oedolion, Gwasanaethau Plant a Phobl Ifanc) a chyllidebau corfforaethol, sy'n anos eu lleihau, yn cyfrif am £99.747m o'r gyllideb net (70.1%), mae'r 3 gwasanaeth cefnogi (Busnes y Cyngor, Adnoddau a Thrawsnewid) yn cyfrif am £9.77m o'r gyllideb net (6.9%), sy'n gadael gweddill y gwasanaethau rheng flaen (Addysg Ganolog, Llyfrgelloedd, Diwylliant a Threftadaeth, Hamdden, Morol, Datblygu Economaidd, Tai, Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo a Rheoleiddio) sy'n cyfrif am £32.629m o'r gyllideb net (23.0%). Ers 2013/14, mae'r gwasanaethau rheng flaen hyn sydd heb eu diogelu wedi cyflwyno 51% o gyfanswm yr arbedion.

3 RHAGOLYGN ECONOMAIDD A CHYLLIDEB Y DU

- 3.1 Er bod cyllid canolog y Cyngor yn dod oddi wrth Lywodraeth Cymru, Llywodraeth y DU sy'n darparu holl gyllid Llywodraeth Cymru ac mae'r hyn sy'n digwydd gydag economi a chyllideb y DU yn effeithio'n uniongyrchol ar y cyllid a gaiff Llywodraeth Cymru a llywodraeth leol. Mae asesiad o sefyllfa'r DU yn elfen bwysig o'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig.
- 3.2 Mae'r pandemig byd-eang, a'r camau y mae Llywodraeth y DU wedi'u cymryd i gefnogi'r economi ers mis Mawrth 2020, wedi newid y sefyllfa economaidd yn sylweddol, gyda benthyciadau bellach yn fwy na £2 triliwn, sydd dros 100% o CMC y wlad am y tro cyntaf ers mis Mawrth 1961. Disgwylir iddo gyrraedd ei lefel uchaf fel cyfran o CMC ers yr ail ryfel byd.
- 3.3 Mae lefel gwariant y sector cyhoeddus yn 2021/22 yn dibynnu i raddau helaeth ar ba mor gyflym y mae'r economi'n gwella. Os bydd nifer yr achosion o goronafeirws yn y DU yn parhau'n isel, a bod hyn yn caniatáu i fwy o normalrwydd ddychwelyd, yna gall hyn ganiatáu adferiad siâp "V" a dylai hyn ganiatáu i fusnesau ail-gyflogi staff, gan gynyddu refeniw treth a lleihau'r gyllideb les. Mae hon yn farn optimistaidd iawn a gall yr adferiad fod yn fwy o siâp "U", lle nad yw'r adferiad yn ailddechrau tan Gwanwyn 2021 neu'n adferiad siâp "W", os bydd y wlad yn wynebu ail don o achosion o goronafeirws dros gyfnod y gaeaf.
- 3.4 Digwyddiad arall a allai gael effaith sylweddol ar yr economi yw p'un ai a yw'r trafodaethau Brexit yn arwain at gytundeb rhwng Llywodraeth y DU a'r Undeb Ewropeaidd. Os na fydd y trafodaethau'n dod i gasgliad llwyddiannus, yna y canlyniad fydd Brexit heb gytundeb, a allai unwaith eto leihau maint economi'r DU a naill ai arwain at fenthycia uwch neu lai o wariant cyhoeddus.
- 3.5 Fel ymateb i'r pandemig, mae'n debygol y bydd ymdrech i wario mwy ar y GIG, er mwyn cynyddu capasiti a hefyd codi cyflog gweithwyr iechyd a gofal. Unwaith eto, byddai'n rhaid cyllido hyn drwy drethi uwch, benthycia uwch neu doriadau mewn cyllidebau eraill. Gan nad yw'r Llywodraeth wedi gwneud unrhyw ddatganiadau cyllideb hirdymor ers y pandemig, nid yw'n glir beth fydd strategaeth gyffredinol y gyllideb.
- 3.6 Roedd twf cyflogau cyn y pandemig tua 3% ond gwelwyd gostyngiad sydyn erbyn mis Mai 2020 gydag enillion cyfartalog yn gostwng 1.5% o gymharu â'r un adeg y llynedd. Cytunwyd yn ddiweddar ar ddyfarniad tâl (nad yw'n ymwneud â dysgu) llywodraeth leol ar gyfer 2020/21 ar 2.75%. Mae hyn yn unol â dyfarniad cyflog athrawon o 2.75% a oedd yn weithredol o 1 Medi 2019. Mae Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi codiadau cyflog o 2.75% ar gyfer y rhan fwyaf o athrawon ond cynnydd uwch yn y cyflog cychwynnol a phwyntiau isaf y raddfa gyflog. Nid yw'n hysbys ar hyn o bryd a fydd yr Undebau unwaith eto'n pwysu am godiadau cyflog uwch na chwyddiant yn 2021/22 ond, o ystyried y cynnydd arfaethedig yng nghyflogau athrawon, mae'n debygol y bydd yr Undebau'n pwysu am ddyfarniad cyflog uwch na chwyddiant.
- 3.7 Mae chwyddiant tua 1% ar hyn o bryd a disgwylir iddo gynyddu'n araf dros y flwyddyn i ddod gan ddychwelyd i tua 2% erbyn diwedd 2021. Fodd bynnag, gallai effaith y pandemig a Brexit newid y rhagolygon hyn yn sylweddol. Gallai cyfyngiadau pellach orfodi prisiau i lawr ond gallai Brexit heb gytundeb gynyddu cost nwyddau a gaiff eu mewnforio.
- 3.8 Ar hyn o bryd, mae cyfraddau llog yn 0.1%. O ystyried yr ansicrwydd parhaus ynghylch yr adferiad economaidd, mae'n anodd rhagweld y newid mewn cyfraddau llog dros y misoedd nesaf ac mae posibilrwydd o gyfradd llog negyddol yn y dyfodol agos. Beth bynnag fydd ffurf yr adferiad economaidd, mae'n annhebygol y bydd cynnydd mawr mewn cyfraddau llog yn y tymor canolig, pan fydd y Llywodraeth yn ceisio cael y sector preifat i fuddsoddi er mwyn creu swyddi ac ysgogi'r economi.

- 3.9** Yn amlwg, mae'r sefyllfa economaidd yn wael iawn ac, o ystyried y nifer fawr o ffactorau anhysbys, mae hefyd yn anodd iawn ei ragweld. Mae'r Prif Weinidog wedi'i gwneud yn glir na fydd cyfnod o galedi arall ac y bydd y Llywodraeth yn buddsoddi mewn isadeiledd cyhoeddus fel dull o helpu'r economi i wella. Os yw gwariant ar wasanaethau cyhoeddus i gael ei gynnal neu ei gynyddu, bydd angen naill ai mwy o fenthycia neu drethiant uwch ac nid yw'n glir a yw hwn yn llwybr y mae Llywodraeth Geidwadol am ei ddilyn.

4 CYLLIDEB LLYWODRAETH CYMRU

- 4.1** Er gwaethaf cynnydd yng nghyllideb Llywodraeth Cymru yn 2020/21, mae cyllideb Llywodraeth Cymru'n dal tua £300m yn is mewn termau real nag yr oedd yn 2010/11. Ers 2009/10, mae cyllideb Llywodraeth Cymru wedi gostwng 5%, ar ôl addasu ar gyfer chwyddiant. Er gwaethaf hyn, gwelwyd cynnydd o 20% yn y cyllid ar gyfer y Gwasanaethau Iechyd yn ystod y cyfnod hwn, tra bod y cyllid ar gyfer Llywodraeth Leol wedi gostwng 22% (ar ôl caniatáu ar gyfer chwyddiant a throsglwyddiadau) ac mae'r ffigwr hwn yn cynyddu i 35% os ydych chi'n eithrio cyllid ysgolion.
- 4.2** Yn 2020/21, cynyddodd y cyllid grant ar gyfer Llywodraeth Leol yng Nghymru 4.3% mewn termau arian parod, sy'n gynydd o 2.4% mewn termau real ar ôl caniatáu ar gyfer chwyddiant, o'i gymharu â chynnydd o 4.1% yng ngwariant dydd i ddydd Llywodraeth Cymru mewn termau arian parod, 2.2% mewn termau real. Derbyniodd Iechyd a Gofal Cymdeithasol gynydd ychydig yn uwch o 4.57% mewn termau arian parod, 2.68% mewn termau real.
- 4.3** Bwriad Llywodraeth y DU oedd cynnal adolygiad gwariant cynhwysfawr yn ystod haf 2019, a fyddai wedi rhoi syniad ynghylch cyllid Llywodraeth Cymru am y tair blynedd nesaf. Fodd bynnag, gohiriwyd yr adolygiad hwn oherwydd y problemau'n ymwneud â Brexit a'r Etholiad Cyffredinol ym mis Rhagfyr 2019. Yna roedd y Llywodraeth Geidwadol newydd yn bwriadu cynnal yr adolygiad yn ystod haf 2020, ond eto canslwyd hwn o ganlyniad i'r pandemig. Mae'n debygol, felly, y bydd Llywodraeth y DU yn darparu cyllideb am un flwyddyn eto yn 2021/22, yn seiliedig ar gyllideb 2020/21.
- 4.4** Ar hyn o bryd, felly, mae'n anodd iawn rhagweld beth fydd cyllideb Llywodraeth Cymru ar gyfer 2021/22, a sut y caiff y gyllideb ei dyrannu rhwng dwy brif elfen y gyllideb, iechyd a llywodraeth leol.

5 PWYSAU CENEDLAETHOL A LLEOL AR Y GYLLIDEB

- 5.1** Mae Llywodraeth Leol yn gyffredinol yn wynebu nifer o bwysau cyllidebol ac, ar ben hynny, bydd Ynys Môn hefyd yn wynebu ei phwysau cyllidebol unigryw ei hun ac mae'n rhaid cynnwys y rhain yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig. Yn ddiweddar, yn ôl amcangyfrif Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC), yn 2021/22 roedd cyfanswm y pwysau cyllidebol oedd yn wynebu llywodraeth leol drwy Gymru'n dod i £518m a byddai hwn yn codi i £734m yn 2022/23. Mae bron i 60% o'r ffigurau hyn yn ymwneud â phwysau'r gweithlu, gyda'r gweddill o ganlyniad i ddemograffeg a chwyddiant cyffredinol.

i. Codiadau Cyflog

Cytunwyd yn ddiweddar ar y codiad cyflog (nad yw'n ymwneud â dysgu) ar gyfer 2020/21 gyda dyfarniad cyflog o 2.75%. Mae'r ffigwr hwn yn uwch na'r 2% y caniatawyd amdano wrth bennu cyllideb 2020/21. Y gost ychwanegol sy'n uwch na'r hyn y caniatawyd amdano yng nghyllideb 2020/21 yw £315k, ond roedd y gyllideb yn cynnwys ffigwr wrth gefn o £235k, felly, dim ond £90k ychwanegol fydd ei angen i gywiro'r dan ddarpariaeth. Unwaith eto, nid oes llawer o fanylion ynglŷn â beth fydd y dyfarniad cyflog posibl yn 2021/22 ond mae'n debygol y bydd yr Undebau'n pwysu am ddyfarniad cyflog uwch na chwyddiant, yn enwedig i staff yn y sector gofal. Mae pob cynnydd o 1% yn ychwanegu tua £500k at gyllideb tâl (nad yw'n ymwneud â dysgu) y Cyngor. At ddibenion y CATC tybir y bydd y dyfarniad cyflog ar gyfer pob un o'r 3 blynedd yn 2%.

ii. Dyfarniad Cyflog Athrawon

Mae'r dyfarniad cyflog athrawon bellach wedi'i bennu gan Lywodraeth Cymru a gyhoeddodd y byddai cyflogau athrawon yn cynyddu 2.75% o fis Medi 2020 ymlaen, gyda chynnydd uwch yn y cyflog cychwynnol a'r pwyntiau cyflog is. Mae rhagweld effaith lawn y dyfarniad cyflog ar gyllideb 2021/22 yn anodd gan fod y dyfarniad cyflog ar gyfer y flwyddyn academaidd ac nid y flwyddyn ariannol ac, felly, ni fydd y dyfarniad cyflog ar gyfer Medi 2021 yn hysbys tan haf 2021. At ddbenion y cynllun, gwnaed rhagdybiaeth o 2% unwaith eto. Yn seiliedig ar y codiadau a gyhoeddwyd a'r rhagdybiaethau a wnaed, bydd costau cyflog athrawon yn codi tua £830k yn 2021/22 a thua £600k yn y ddwy flynedd ddilynol. Yn flaenorol, mae Llywodraeth Cymru wedi cyllido'r cynnydd yn nhâl athrawon yn y setliad.

iii. Contract Casglu Gwastraff

Yn dilyn proses dendro ffurfiol, mae'r Cyngor wedi cytuno ar gontract casglu gwastraff newydd gyda'i gontractwr presennol (Biffa). O dan delerau'r contract newydd, bydd gwerth amcangyfrifedig y contract yn cynyddu tua £800k y flwyddyn i adlewyrchu'r costau uwch sy'n wynebu Biffa, costau staffio yn bennaf. Yn ogystal â hyn, bydd y Cyngor yn cyllido'r gost o brynu fflyd newydd o gerbydau ac offer a fydd yn cynyddu taliadau cyllido cyfalaf y Cyngor tua £500k y flwyddyn. Gan fod y newid yng nghostau'r contract o ganlyniad i gytundeb contract lleol, ni dderbynnir unrhyw gyllid ychwanegol penodol gan Lywodraeth Cymru a bydd yn rhaid i'r gost gael ei gyllido gan arbedion a / neu gynnydd yn y Dreth Gyngor.

iv. Costau Staffio TG

Mae'r pandemig byd-eang wedi arwain at newid yn y ffordd y mae'r Cyngor yn gweithio, gyda mwy o staff yn gweithio gartref a mwy o wasanaethau'n cael eu darparu'n ddigidol. Mae'r newid hwn yn gofyn am gapasiti ychwanegol i ddarparu a chefnogi'r feddalwedd ychwanegol ond hefyd i ddatblygu systemau i ganiatáu i fwy o wasanaethau'r Cyngor gael eu darparu'n ddigidol. Caniatawyd £250k ychwanegol yn y gyllideb ar gyfer 2021/22 ymlaen i gyllido'r gofyniad ychwanegol hwn.

v. Plant sy'n Derbyn Gofal

Mae nifer y plant mewn gofal yn parhau i godi drwy Gymru ac mae'r cynnydd hwn wedi digwydd hefyd ar Ynys Môn, gyda bron i ddwywaith nifer y plant sy'n derbyn gofal o gymharu â 10 mlynedd yn ôl. Yn 2019/20, llwyddodd y Cyngor i gynnal costau o fewn y gyllideb yn dilyn cyllideb ychwanegol o £1.4m a chynlluniau i ddarparu mwy o'r gwasanaethau ar yr Ynys, gan leihau'r angen am leoliadau arbenigol allsirol. Er gwaethaf y gwelliant yn sefyllfa'r gyllideb, mae'n ddarbodus caniatáu ar gyfer cynnydd parhaus yn nifer y plant a leolir. Felly, mae'r cynllun yn caniatáu cynnydd o 5% y flwyddyn uwchlaw chwyddiant. Mae hyn yn cyfateb i gost ychwanegol o £275k y flwyddyn.

vi. Gofal Cymdeithasol Oedolion

Mae canran y boblogaeth yng Nghymru sydd dros 65 oed yn parhau i godi, a Chymru yw'r 7^{fed} wlad uchaf o ran canran y boblogaeth dros 65 oed yn y Byd. Mae Ynys Môn yn y trydydd safle yng Nghymru ac mae canran y trigolion sydd dros 65 oed ar yr Ynys bellach yn fwy na 25% o'r boblogaeth.

Yn 2019/20, gorwariwyd £1.08m gan y Gwasanaeth ond roedd y rhan fwyaf o'r gorwariant hwn wedi'i gynnwys yn y swm ychwanegol o £980k at gyllideb y Gwasanaeth ar gyfer 2020/21. Fodd bynnag, bu gostyngiad yn y gorwario yn sgil derbyn cyllid grant ychwanegol gan Lywodraeth Cymru na ellir ei warantu yn y dyfodol.

Mae'r cynllun yn rhagdybio cynnydd o 1% mewn costau sy'n uwch na chwyddiant, sy'n ychwanegu £200k ychwanegol at bwysau cyllidebol.

vii. Moderneiddio Ysgolion yr 21^{ain} Ganrif

Caiff y gost o adeiladu ysgolion newydd o dan y rhaglen foderneiddio ei chyllido 50% gan grant Llywodraeth Cymru a benthycia â chefnogaeth a 50% drwy fenthycia digefnogaeth ar gyfer cynlluniau Band A, ond mae'n cynyddu i gyfraniad o 65% gan Lywodraeth Cymru ar gyfer cynlluniau Band B. Gellir cyllido cynlluniau Band B mwy hefyd drwy'r Model Buddsoddi Cydfuddiannol (MIM). Mae'r elfen fenthycia digefnogaeth yn cael effaith ar y gyllideb refeniw ar ffurf y ddarpariaeth refeniw isaf (MRP) a thaliadau llog. Mae'r 2 ysgol newydd a adeiladwyd hyd yma yn cynhyrchu arbedion refeniw y gellir eu defnyddio i gyllido'r MRP a'r taliadau llog. Fodd bynnag, os bydd y Cyngor yn bwrw ymlaen gyda gweddill y prosiectau Band A a Band B (ardal Llangefni, Seiriol, Amlwch), yr arwyddion cychwynnol yw na fydd yr arbedion posibl yn talu cost lawn y MRP a'r taliadau llog. Mae hyn, yn ei dro, yn creu pwysau ar y gyllideb refeniw, pwysau a fydd, fe dybir, yn £550k erbyn 2023/24, gyda thaliadau MRP ychwanegol yn cael eu hysgwyddo yn 2024/25.

viii. Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor

Ers i'r cyllid ar gyfer y cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor drosglwyddo i'r setliad ar gyfer llywodraeth leol, mae cyllid Llywodraeth Cymru wedi aros heb ei newid. Wrth i lefelau'r Dreth Gyngor gynyddu, mae'r gost sy'n disgyn ar drethdalwyr Ynys Môn, yn cynyddu er bod y cynnydd hwn wedi'i wrthbwysu gan gwmp yn nifer y bobl sy'n hawlio gostyngiad. Yn 2019/20, cododd y Dreth Gyngor 9.5% ac ni syrthiodd y llwyth achosion fel y rhagwelwyd. Creodd hyn orwariant yn 2019/20 a gafodd ei gywiro yng nghyllideb 2020/21. Fodd bynnag, mae'r dirywiad economaidd yn dilyn y pandemig yn debygol o gynyddu'r llwyth achosion ac nid yw'n glir ar hyn o bryd a fydd y cynnydd hwn yn cael ei gyllido gan Lywodraeth Cymru. Mae'r cynllun yn caniatáu cynnydd o 15% yn y llwyth achosion yn 2021/22 (o'i gymharu â ffigur cyllideb 2020/21) gyda'r llwyth achosion yn dychwelyd i'r lefelau cyn pandemig erbyn 2023/24. Bydd hyn yn cynyddu cost y cynllun £900k yn 2021/22. Hefyd wrth i lefelau'r Dreth Gyngor godi, mae cost y cynllun gostyngiad hefyd yn codi. Mae pob cynnydd o 1% yn y Dreth Gyngor yn creu pwysau cyllidol ychwanegol o £60k.

ix. Cais Twf Rhanbarthol

Mae'r cais am gyllid twf rhanbarthol yn parhau gyda 6 awdurdod Gogledd Cymru yn ceisio dod i gytundeb gyda Llywodraethau'r DU a Chymru. Er y bydd y prif gyllid cyfalaf yn cael ei ddarparu gan y 2 lywodraeth, efallai y bydd yn ofynnol i'r Cynghorau gymryd benthyciadau tymor byr er mwyn sicrhau bod arian parod ar gael i gyllido'r gwariant sydd wedi'i broffilio. Hefyd, bydd costau refeniw yn gysylltiedig â chyflawni'r prosiect ac â darparu trefniadau llywodraethu addas. Bydd cyfran o'r costau hyn yn disgyn ar y 6 Chyngor i'w gyllido. Yn y CATC, rhoddir ystyriaeth i gyfran bosibl Ynys Môn o'r costau hyn ond dylid nodi mai amcangyfrif yn unig o'r costau yw'r rhain a gallant newid yn sylweddol (i fyny neu i lawr) wrth i'r prosiectau fynd yn eu blaenau ac yn dibynnu ar y model cyllido y cytunwyd arno.

x. Gostyngiad mewn Grantiau Penodol

Mae'r Cyngor yn parhau i dderbyn nifer o grantiau refeniw i gyllido gwasanaethau, gyda 6 phrif grant yn cael eu derbyn (grant Cefnogi Pobl, grant Cymorth Gwasanaethau Bws, grant Gwella Addysg, grant Amddifadedd Disgyblion, grant Addysg Ôl-16, grant Refeniw Sengl yr Amgylchedd). O ystyried bod darpariaeth y gwasanaethau a gyllidir gan grantiau wedi'i hintegreiddio i'r gwasanaethau a gyllidir gan gyllidebau craidd y Cyngor, mae'n anodd i'r Cyngor leihau'r gwasanaethau a gychwynnwyd pan ddechreuodd y grant. O ganlyniad, mae'n rhaid i'r Cyngor wneud iawn am y gwahaniaeth er mwyn i'r gwasanaeth barhau i gael ei ddarparu ar yr un lefel. Er na chafwyd unrhyw arwydd y bydd unrhyw un o'r grantiau hyn yn cael eu lleihau, mae Llywodraeth Cymru ar hyn o bryd yn adolygu'r fformiwla ar gyfer dosbarthu'r grant Cefnogi Pobl ac mae risg y bydd Ynys Môn yn gweld ei grant yn cael ei leihau yn dilyn yr adolygiad.

xi. Niferoedd Disgyblion

Caiff cyllideb ddatganoledig ysgolion ei diwygio bob blwyddyn i ystyried y newid yn nifer y disgyblion gyda'r gyllideb ar gyfer y flwyddyn ariannol sydd i ddod yn seiliedig ar niferoedd gwirioneddol y disgyblion fel yn y mis Medi blaenorol. Rhagwelir y bydd niferoedd disgyblion cynradd yn gostwng 2.9% dros y tair blynedd nesaf, tra bydd niferoedd disgyblion ysgolion uwchradd yn codi 6.8% dros yr un cyfnod. Disgwylir hefyd i niferoedd disgyblion barhau i godi i uchafswm capasiti o 120 o ddisgyblion. Bydd effaith net y newidiadau hyn yn golygu y bydd angen i'r gyllideb ddatganoledig ysgolion gynyddu £325k yn 2021/22 ac yna cynnydd o £167k a £120k yn y ddwy flynedd ddilynol.

xii. Pwysau Amrywiol ar y Cyllid

Bob blwyddyn, mae cyllideb y Cyngor yn cynnwys nifer o addasiadau (newidiadau yr ymrwymwyd iddynt) sy'n adlewyrchu penderfyniadau a wnaed gan y Pwyllgor Gwaith yn ystod y flwyddyn flaenorol, cynnydd mewn costau oherwydd ymrwymadau cytundebol neu ddrifft cynyddrannol. Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn caniatáu ar gyfer unrhyw newidiadau y gwyddys amdanynt a chânt eu cwblhau pan fydd cyllideb gychwynnol 2020/21 yn cael ei hystyried gan y Pwyllgor Gwaith.

xiii. Chwyddiant Prisiau Cyffredinol

Mae cyllidebau blynyddol yn cael eu chwyddo i ystyried chwyddiant cyffredinol neu benodol. Defnyddir y mynegai prisiau defnyddwyr fel y prif ffactor chwyddiant. Ar hyn o bryd mae'n 0.8% ond gallai ostwng os bydd cyfyngiadau'n cael eu gorfodi eto neu gynyddu os ceir Brexit heb gytundeb. Yn y tymor hir, disgwylir i hyn aros ar neu oddeutu 2% hyd y gellir rhagweld. Yn ddieithriad, mae gan gontractau ddull o gyfrif chwyddiant blynyddol sydd wedi'i ymgorffori yn y contract ac sy'n seiliedig ar y mynegai prisiau defnyddwyr, y mynegai prisiau manwerthu neu fynegai sy'n benodol i'r diwydiant. Yn hanesyddol, mae mynegai prisiau manwerthu wedi bod rhwng 0.8% ac 1% yn uwch na'r mynegai prisiau defnyddwyr. Mae proses y gyllideb yn cymryd i ystyriaeth y gwahanol ffactorau chwyddiant hyn.

6 INCWM

6.1 Ar hyn o bryd, mae cyllideb incwm y Cyngor (ac eithrio Grant Cynnal Refeniw, Treth Annomestig a'r Dreth Gyngor) yn dod i £26.6m, ac mae'n cynnwys grantiau ac addaliadau gan gyrrff cyhoeddus, ffioedd a thaliadau a bennir gan statud neu a reoleiddir gan y Llywodraeth neu gytundeb rhentu tymor hir a ffioedd a thaliadau lle mae gan y Cyngor y disgrisiwn i osod y ffi neu'r tâl.

6.2 Polisi'r Cyngor dros y blynyddoedd diwethaf (cyn 2017/18) yw cynyddu'r ffioedd a'r taliadau dewisol 5% bob blwyddyn. Mae'n dod yn fwyfwy anodd parhau â'r polisi hwn gyda chwyddiant yn llawer is na 5% ac, yn benodol, ar gyfer y gwasanaethau hynny lle mae'r Cyngor yn cystadlu â'r sector preifat, e.e. Hamdden. Yn 2019/20, cytunwyd ar y rhagdybiaeth y byddai ffioedd anstatudol yn cael eu cynyddu 3% y flwyddyn neu CPI, pa un bynnag yw'r uchaf. Mae'r cynllun yn parhau ar y sail hon.

7 Y GYLLIDEB DDISYMYD RAGAMCANEDIG AR GYFER 2021/22 – 2023/24

7.1 Trwy ystyried yr holl bwysau cyllidebol y gwyddys amdanynt a'r rhagamcanion ynghylch chwyddiant a rhagamcanion eraill, mae'n bosibl pennu cyllideb ddisymyd ar gyfer y cyfnod 2021/22 i 2023/24. Y gyllideb ddisymyd yw'r costau diwygiedig o barhau i ddarparu gwasanaethau i'r un lefel, yn yr un modd ag y cânt eu darparu yn 2020/21. Dangosir y gyllideb ddisymyd ragamcanedig ar gyfer y tair blynedd nesaf yn Nhabl 3 isod:-

Tabl 3
Cyllideb Ddisymyd Ragamcanedig 2021/22 i 2023/24

	2021/22 £'m	2022/23 £'m	2023/24 £'m
Cyllideb Derfynol y Flwyddyn Flaenorol	142.146	148.205	151.402
Costau Unwaith ac am Byth a chostau ar gyfer digwyddiadau annisgwyl sy'n syrthio allan o'r gyllideb	0.079	0.027	0.064
Chwyddiant Tâl, Costau Pensiwn a Drifft Cynydrannol	1.977	1.703	1.796
Prif Gontractau'r Cyngor - Chwyddiant a Newidiadau o ran Cyfaint	0.975	0.314	0.320
Newidiadau yn y Gwasanaethau sy'n cael eu harwain gan y Galw	1.444	1.203	1.018
Chwyddiant nad yw'n ymwneud â Thâl	0.424	0.586	0.599
Ardollau	0.072	0.073	0.075
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	0.919	(0.352)	(0.670)
Cynnydd mewn Incwm	(0.831)	(0.609)	(0.623)
Costau Cyllido Cyfalaf	1.000	0.252	0.430
Amcangyfrif o'r Gyllideb Ddifyfnewid	148.205	151.402	154.411
Cynnydd Blyneddol	+ 6.059	+ 3.197	+ 3.009

- 7.2** Mae'r gyllideb ddisymud amcangyfrifedig yn cynrychioli cynnydd arian parod o 8.6% dros y cyfnod o 3 blynedd.
- 7.3** Mae mwy o fanylion am y gyllideb ddisymyd a'r rhagdybiaethau sy'n cefnogi'r cynllun ynghlwm fel Atodiad 3 a 4.
- 7.4** Nid yw'r ffigyrau a ddangosir uchod yn ystyried y gost o ddelio â'r pandemig a darparu gwasanaethau sy'n lleihau'r risg o drosglwyddo'r feirws. Os na cheir ateb i'r feirws a bod cadw pellter cymdeithasol a mwy o lanhau yn dod yn norm, yna bydd hyn nid yn unig yn cynyddu costau e.e. glanhau, llai o gapasiti ar gludiant cyhoeddus a chludiant ysgol, posibilrwydd o gostau salwch uwch, ond bydd hefyd yn effeithio ar brif ffynonellau incwm y Cyngor o ganolfannau hamdden, meysydd parcio ac ati.

8 CYLLID ALLANOL CYFUN A'R DRETH GYNGOR

- 8.1** Cyllidir y gyllideb ddisymud amcangyfrifedig o'r Cyllid Allanol Cyfun (AEF) a dderbynnir gan Lywodraeth Cymru (Grant Cymorth Refeniw a Chyllid Cyffredinol Trethi Annomestig) ac o'r Dreth Gyngor a godir yn lleol.
- 8.2** Fel y nodwyd ym mharagraff 4 uchod, mae'r sefyllfa o ran y setliad llywodraeth leol ar gyfer 2020/21 yn aneglur ac yn anodd iawn ei rhagweld, ac mae ceisio rhagweld y setliad tebygol ar gyfer y 2 flynedd ddilynol yn anos fyth.
- 8.3** Yn 2019/20, derbyniodd Ynys Môn £101.005m mewn Cyllid Allanol Cyfun gan Lywodraeth Cymru.
- 8.4** Ym mis Medi 2017, penderfynodd y Pwyllgor Gwaith gynyddu'r Dreth Gyngor 5% ym mhob un o'r 3 blynedd ddilynol, mae hyn yn cymharu â chynnydd o 2.5% yn 2017/18 a 4.8% yn 2018/19. Er iddynt nodi eu bwriad i gynydd o 5% yn y Dreth Gyngor, y cynnydd gwirioneddol ar gyfer 2019/20 oedd 9.5%, ac yna cynnydd o 4.5% yn 2020/21. Arhosodd canrannau premiwm y Dreth Gyngor yr un fath yn 2020/21 h.y. 35% ar gyfer ail gartrefi a 100% ar gyfer eiddo gwag.

- 8.5 Mae Tabl 4 isod yn dangos yr incwm ychwanegol y byddai newidiadau amrywiol mewn AEF a chynnydd yn y Dreth Gyngor yn ei gael ar gyllid y Cyngor:-

Tabl 4

Yr Effaith ar Gyllid y Cyngor ar gyfer Newidiadau mewn Cyllid Allanol Cyfun a'r Dreth Gyngor 2021/22

		Newid mewn AEF - Swm Ariannol						
		- 2%	-1%	0%	+1%	+2%	+3%	+4%
		£'m						
Cynnydd yn y Dreth Gyngor (net cynnydd CGDG)	0%	- 2.02	-1.01	0.00	+1.01	+2.02	+3.03	+4.04
	1%	-1.67	-0.60	+0.35	+1.36	+2.37	+3.38	+4.39
	2%	-1.32	-0.31	+0.70	+1.71	+2.72	+3.73	+4.74
	3%	-0.97	+0.04	+1.05	+2.06	+3.07	+4.08	+5.09
	4%	-0.62	+0.39	+1.40	+2.41	+3.42	+4.43	+5.44
	5%	-0.27	+0.74	+1.76	+2.76	+3.77	+4.78	+5.79
	6%	+0.08	+1.09	+2.10	+3.11	+4.12	+5.13	+6.14
	7%	+0.43	+1.44	+2.45	+3.46	+4.47	+5.48	+6.49
	8%	+0.78	+1.79	+2.80	+3.81	+4.82	+5.83	+6.84
	9%	+1.13	+2.14	+3.15	+4.16	+5.17	+6.18	+7.19
10%	+1.48	+2.49	+3.50	+4.51	+5.52	+6.53	+7.54	

9 PONTIO'R BWLCH CYLLIDO

- 9.1 Gellir gweld o Dabl 4 y byddai unrhyw ostyngiad yn yr AEF yn 2021/22 yn gofyn am gynnydd sylweddol yn y Dreth Gyngor er mwyn sicrhau bod lefel y cyllid mewn termau arian parod yn parhau o leiaf ar lefel 2020/21 (+3% os bydd yr AEF yn gostwng 1% a +6% os bydd yr AEF yn gostwng 2%).

- 9.2 Er mwyn bodloni'r cynnydd gofynnol yn y gyllideb ddisymyd ym mhob blwyddyn, mae Tabl 4 yn rhoi syniad o lefel y cynnydd yn yr AEF a'r Dreth Gyngor sydd ei angen.

Tabl 5

Cynnydd Posibl yn yr AEF a'r Dreth Gyngor Sy'n Ofynnol i Gyllido'r Cynnydd yn y Gyllideb Ddisymud

	Cynnydd yn y Gyllideb Ddisymud £'m	Cynnydd mewn AEF %		Cynnydd yn y Dreth Gyngor %	
		Isaf	Uchaf	Isaf	Uchaf
2021/22	6.06	+3%	+4%	+6%	+9%
2022/23	3.20	0%	+3%	+1%	+10%
2023/24	3.00	0%	+3%	+0%	+9%

- 9.3 Felly, ar gyfer 2021/22 byddai'n ei gwneud yn ofynnol i AEF godi 3% a'r Dreth Gyngor 9% i gyllido'r cynnydd yn y Gyllideb Ddisymud. Os bydd yr AEF yn codi 4%, yna byddai angen cynnydd o 6% o hyd yn y Dreth Gyngor i gyllido'r cynnydd.

9.4 Mae'n annhebygol iawn y bydd yr AEF yn codi o leiaf 3% ac, o ganlyniad, byddai hyn yn gofyn am gynnydd o fwy na 10% yn y Dreth Gyngor i gyllido'r gyllideb ddisymud o £148.2m. Felly, mae angen dod o hyd i lefel o arbedion yn 2021/22 er mwyn cydbwysu'r gyllideb. Er enghraifft, pe na bai cynnydd yn yr AEF a bod y Dreth Gyngor yn codi 5%, byddai hyn yn gofyn am arbedion o £4.3m (£6.06m - £1.76m) ac £1.4m yn 2022/23 ac £1.2m yn 2023/24. Mae hyn yn cyfateb i lefel o 3% o arbedion yn 2021/22 a 0.8% yn 2022/23 a 2023/24.

9.5 Mewn gwirionedd, mae nifer o gyllidebau wedi'u cynnwys yn y cyllidebau disymud na ellir eu lleihau neu sy'n anodd iawn eu lleihau. Mae'r rhain yn cynnwys:-

Ardoll yr Awdurdod Tân - £3.59m yn 2020/21;

Costau Cyllido Cyfalaf £6.94m yn 2020/21;

Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor - £6.13m yn 2020/21;

Costau Pensiwn Hanesyddol - £1.02m yn 2020/21;

Taliad Blynnyddol Diffyg Pensiwn - £0.67m yn 2020/21

Arian Wrth Gefn ar gyfer Argyfyngau Cyffredinol a Phenodol - £0.76m yn 2020/21.

Felly, bydd angen dod o hyd i'r arbedion gofynnol o £6.9m dros 3 blynedd (gan dybio na fydd unrhyw gynnydd mewn AEF a chynnydd blynnyddol o 5% yn y Dreth Gyngor) o gyllidebau gwasanaeth, sef cyfanswm o £123.03m (cyllideb 2020/21). Mae hyn yn cyfateb i arbedion o 5.4% dros 3 blynedd.

9.6 Strategaeth effeithlonrwydd y Cyngor yn y blynnyddoedd blaenorol fu lleihau cyllidebau gwasanaethau trwy ofyn i wasanaethau adolygu cyllidebau presennol a lleihau'r gyllideb net gyffredinol trwy:-

- Ddileu penawdau cyllideb nas defnyddiwyd;
- Lleihau costau staffio trwy ailstrwythuro a diswyddiadau gwirfoddol;
- Codi ffioedd a thaliadau yn uwch na chyfradd chwyddiant;
- Nodi ffynonellau incwm newydd;
- Lleihau costau gweinyddu trwy fuddsoddi mewn technoleg gwybodaeth;
- Lleihau costau trwy gaffael nwyddau a gwasanaethau yn well;
- Rhoi'r gorau i roi grantiau i'r sector gwirfoddol / trydydd sector;
- Lleihau'r symiau a fuddsoddir mewn cynnal a chadw asedau;
- Rhesymoli gofod Swyddfa, a thrwy hynny leihau costau llety swyddfa.

9.7 Mae'r strategaeth wedi bod yn llwyddiannus ac mae'r Cyngor wedi gallu gosod cyllideb gytbwys bob blwyddyn heb orfod dibynnu ar ddefnyddio balansau cyffredinol. Cyflawnwyd hyn gan ddal i warchod cyllidebau'r Ysgolion a chynyddu cyllideb Gwasanaethau Plant a Gwasanaethau Oedolion.

9.8 Fodd bynnag, wrth i ni symud i'r tair blynedd nesaf, mae'r sgôp i gynhyrchu'r lefel ofynnol o arbedion trwy'r dulliau hyn yn unig yn llawer llai. Mae'r gwasanaethau llai, h.y. ac eithrio Addysg a Gofal Cymdeithasol, wedi cynhyrchu'r holl arbedion y gallant ac i gyflawni'r lefel o arbedion sy'n ofynnol gan y gwasanaethau hyn yn unig, byddai angen toriadau sylweddol yn y ddarpariaeth o wasanaethau statudol ac anstatudol.

9.9 Mae'r Cyngor wedi ymchwilio i'r posibilrwydd o wneud arbedion trwy fodolau cyflawni amgen, e.e. trosglwyddo gwasanaethau i eraill, sefydlu cwmnïau masnachol neu ymddiriedolaethau hyd braich a gweithio mewn partneriaeth â'r sector preifat. Bellach, mae rhai gwasanaethau'n cael eu darparu trwy'r dull cyflawni amgen hwn, e.e. Melin Llynonn, Carchar Biwmares, Toiledau Cyhoeddus, Parc Caergybi, ond ni chynhyrchodd y rhain arbedion sylweddol. Ni chredir ei bod yn bosibl sicrhau arbedion sylweddol trwy ddulliau cyflawni amgen a hynny oherwydd maint gwasanaethau'r Cyngor, capasiti yn y Cyngor i gyflawni'r newid ac argaeledd a pharodrwydd sefydliadau allanol i ddarparu gwasanaethau'r Cyngor ar Ynys Môn.

9.10 Mae'r Cyngor wedi dechrau rhaglenni gwaith i foderneiddio gwasanaethau a'u darparu am gost is, e.e. y rhaglen moderneiddio ysgolion, darparu gwasanaethau dydd gofal cymdeithasol, ond mae'r prosesau hyn yn cymryd amser i'w cwblhau a bu gwrthwynebiad gan y cyhoedd a defnyddwyr gwasanaethau. Mae'n annhebygol, yn dilyn y strategaeth hyd yma, y bydd yn cyflawni lefel yr arbedion sydd eu hangen pe bai'r setliad llywodraeth leol yn wael heb fawr ddim twf mewn termau arian parod, os o gwbl. Er mwyn sicrhau cyllideb gytbwys, bydd yn rhaid gwneud penderfyniadau anodd ac mae nifer o risgiau a allai atal y Cyngor rhag cyflawni'r holl gamau hyn. Mae'r rhain yn cynnwys:-

- Cynnydd parhaus yn y galw am wasanaethau;
- Disgwyliad gan y cyhoedd y bydd y Cyngor yn parhau i ddarparu gwasanaethau i'r un lefel ag y mae wedi'i wneud o'r blaen;
- Bod Llywodraeth Cymru yn asesu'r ddarpariaeth o wasanaethau ac yn dal i ddisgwyli gwelliannau iddynt;
- Bod y cyhoedd yn gwrthwynebu codi'r Dreth Gyngor uwchlaw cyfraddau chwyddiant, yn enwedig os yw'r ystod o wasanaethau a ddarperir yn lleihau - talu mwy am lai;
- Gwrthwynebiad cryf gan gymunedau ac Aelodau i gau cyfleusterau yn eu hardaloedd;
- Y gallu i sicrhau newid o fewn y Cyngor. Wrth i strwythurau rheoli gael eu hadolygu a'u lleihau, mae nifer y staff profiadol wedi lleihau ac mae hyn yn ei gwneud hi'n anos i'r staff sy'n weddill reoli'r gwasanaethau presennol tra ar yr un pryd yn gweithredu newidiadau sylweddol.

10 CASGLIADAU

10.1 Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn cynhyrchu cyllideb ddisymud amcangyfrifedig ar gyfer y 3 blynedd nesaf yn seiliedig ar nifer o ragdybiaethau, ond mae'r pandemig presennol a'r effaith barhaus a gaiff ar gostau darparu gwasanaethau ac ar lefelau incwm yn effeithio ar gadernid y rhagdybiaethau hynny. Mae hyn ynghyd â'r diffyg gwybodaeth am gyllido Llywodraeth Leol yng Nghymru yn y dyfodol, yn ei gwneud yn anodd iawn rhagweld yn gywir ar gyfer y dyfodol.

10.2 Hyd yn oed os yw Llywodraeth Cymru yn rhyddhau cyllid ychwanegol ar gyfer llywodraeth leol, mae'n annhebygol y bydd unrhyw gynnydd yn ddigonol i gyllido'r cyllideb ddisymud, yn arbennig yn 2021/22. O ganlyniad bydd angen lefel o arbedion cyllidebol er mwyn gosod cyllideb gytbwys. Bydd lefel yr arbedion hynny'n dibynnu pa mor dda neu wael yw'r setliad llywodraeth leol a pha mor uchel mae Aelodau'n fodlon gosod y cynnydd yn y Dreth Gyngor.

10.3 Bydd yn rhaid i'r toriadau cyllidebol ddod o newidiadau yn y ffordd y mae'r Cyngor yn darparu gwasanaethau a gostyngiad yn y gwasanaethau y mae'n eu darparu. Bydd ceisio cyflwyno'r gwasanaethau a ddarperir ar hyn o bryd gyda gostyngiadau sylweddol mewn cyllid yn arwain at orwario parhaus yn y cyllidebau, gostyngiadau pellach yn lefel y balansau cyffredinol a risg sylweddol i hyfywedd ariannol y Cyngor. Bydd yn rhaid gwneud penderfyniadau anodd ac amhoblogaidd er mwyn i'r Cyngor ddarparu cyllideb gytbwys, sy'n adlewyrchu'n gywir gostau rhedeg y gwasanaethau y mae'n ei ddarparu.

Gwariant Refeniw	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
	£'000	£'000	£'000	£'000
Cyllidebau Datganoledig Ysgolion				
Tâl Athrawon	21,398,700	21,999,104	22,474,180	22,958,619
Tâl staff nad ydynt yn dysgu	5,990,150	6,165,609	6,298,757	6,434,529
Yswiriant Cenedlaethol - Athrawon	2,236,630	2,299,385	2,349,041	2,399,675
Yswiriant Cenedlaethol - Staff nad ydynt yn dysgu	294,710	302,979	309,522	316,194
Pensiynau Athrawon	5,057,380	5,199,280	5,311,560	5,426,052
Pensiynau staff nad ydynt yn dysgu	1,133,950	1,167,165	1,192,370	1,218,072
Ynni	854,560	875,924	902,202	929,268
Trethi Annomestig	826,510	847,173	872,588	898,766
Trwsio a Cynnal a Chadw - Adeiladau	459,080	465,966	475,286	484,791
Cynnal Tiroedd	170,640	174,906	180,153	185,558
Gwariant arall nad yw'n staff	3,605,620	3,659,704	3,732,898	3,807,556
Grantiau a Chyfraniadau Eraill	- 1,391,700	- 1,433,451	- 1,476,455	- 1,520,748
Incwm Anstatudol	- 27,860	- 29,253	- 30,716	- 31,330
Addasiad Niferoedd Disgyblion	-	325,258	492,049	611,902
Cyllidwyd gan Gronfeydd wrth Gefn Addysg	- 15,270	-	-	-
Cyfanswm Cyllidebau Datganoledig Ysgolion	40,593,100	42,019,748	43,083,436	44,118,904
Costau Staff nad ydynt yn Ysgol				
Tâl Athrawon	587,730	604,220	617,269	630,574
Tâl staff nad ydynt yn dysgu	32,951,407	33,916,596	34,904,433	35,656,810
Yswiriant Cenedlaethol - Athrawon	74,450	76,631	78,286	79,973
Yswiriant Cenedlaethol - Staff nad ydynt yn dysgu	2,981,060	3,068,379	3,134,642	3,202,210
Pensiynau Athrawon	132,760	136,485	139,432	142,438
Cyfraniadau Cronfa Pensiwn	6,186,318	6,367,523	6,505,032	6,645,250
Lwfansau Car a Chynhaliaeth	631,240	568,116	511,304	511,304
Cyfundaliad Diffyg Pensiwn	666,810	666,810	666,810	666,810
Costau Pensiwn Hanesyddol	1,024,920	999,037	973,808	949,216
Costau Staff Arall	820,530	832,838	849,495	866,485
Ardoll Prentisiaeth	346,770	356,927	364,635	372,495
Cyfanswm Costau Staffio	46,403,995	47,593,563	48,745,145	49,723,564
Costau Unwaith ac am Byth				
Stem (3 mlynedd 2019/20 i 2021/22)	37,500	37,500	-	-
Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Cyflogau (trosglwyddo i gostau staffio o 2021/22 ymlaen)	235,030	-	-	-
Cynnydd y Staffio T.G (trosglwyddo i gostau staffio o 2022/23)	-	250,000	-	-
Bid Twf Rhanbarthol - Costau Llog	-	64,000	128,000	192,000
Bid Twf Rhanbarthol - Costau'r Bwrdd Prosiect a'r Corff Atebol	50,000	50,000	50,000	50,000
Cyfanswm Costau Unwaith ac am Byth	322,530	401,500	178,000	242,000
Prif Gontractau'r Cyngor				
Casglu Gwastraff	4,221,490	5,032,016	5,132,656	5,235,310
Gwaredu Gwastraff	1,313,100	1,313,100	1,313,100	1,313,100
Cynnal a Chadw Priffyrdd	4,589,240	4,681,025	4,774,645	4,870,138
Prydau Ysgol	2,299,680	2,299,680	2,345,674	2,392,587
Cludiant Ysgol	2,855,690	2,912,804	2,971,060	3,030,481
Contractau Gwasanaeth Bysiau Cyhoeddus	760,850	776,067	791,588	807,420
Cyfanswm Costau Prif Gontractau'r Cyngor	16,040,050	17,014,692	17,328,724	17,649,036
Gwasanaethau ar y Cyd gydag Awdurdodau Eraill				
GwE	403,480	409,532	417,723	426,077
Strategaeth ADY Môn / Gwynedd	1,743,240	1,769,389	1,804,776	1,840,872
Partneriaeth Gwynedd a Môn	179,580	179,580	179,580	179,580
Uned Polisi Cynllunio	225,540	228,923	233,502	238,172
Cynllunio Argyfwng Rhanbarthol	67,230	68,238	69,603	70,995
Cyfanswm Gwasanaethau ar y Cyd gydag Awdurdodau Eraill	2,619,070	2,655,662	2,705,184	2,755,696

Gwariant Refeniw	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
	£'000	£'000	£'000	£'000
Gwsanaethau Eraill a Arweinir gan y Galw				
Leoliadau Plant	5,458,330	5,813,121	6,220,040	6,468,842
Darpariaeth Gwasanaeth Henoed	9,715,190	9,958,070	10,256,812	10,564,516
Darpariaeth Gwasanaeth Anabledd Corfforol	1,231,980	1,262,780	1,300,663	1,339,683
Darpariaeth Gwasanaeth Anableddau Dysgu	3,276,930	3,358,853	3,459,619	3,563,407
Darpariaeth Gwasanaeth Iechyd Meddwl	1,528,970	1,567,194	1,614,210	1,662,636
Byw Gyda Chefnogaeth	2,621,520	2,687,058	2,767,670	2,850,700
Leoliadau All Siriol Ysgolion	1,397,240	1,446,143	1,503,989	1,564,149
Cefnogi Pobl	37,300	37,860	38,617	39,389
Digartrefedd	147,830	153,004	159,124	165,489
Cyfanswm Gwsanaethau a Arweinir gan y Galw	25,415,290	26,284,083	27,320,743	28,218,811
Gwariant Arall y Cyngor				
Trethi Annomestig	1,042,800	1,068,870	1,100,936	1,133,964
Ynni	1,046,540	1,072,704	1,104,885	1,138,031
Costau Safleoedd ac eithrio Ysgolion	1,921,510	1,950,333	1,989,339	2,029,126
Costau Cludiant	72,420	73,506	74,976	76,476
Cyflenwadau a Gwasanaethau	16,470,280	16,717,334	17,051,681	17,392,715
Lwfansau Aelodau	757,200	778,137	793,699	809,573
Ardoll Gwasanaeth Tán	3,593,260	3,665,125	3,738,428	3,813,196
Ardollau Eraill	5,240	5,240	5,240	5,240
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	6,128,110	7,047,327	6,694,960	6,025,464
Adenill Costau - CRT	- 1,388,450	- 1,426,841	- 1,455,377	- 1,484,485
Cronfeydd wrth Gefn	742,770	753,912	768,990	784,370
Rhyddhad Trethol Dewisol Trethi Annomestig	70,000	70,000	70,000	70,000
Costau Cyllido Cyfalaf - DRI	2,743,750	3,349,400	3,346,580	3,512,360
Costau Cyllido Cyfalaf - Llog	4,195,350	4,589,953	4,844,933	5,108,761
Cyfanswm Gwariant Arall y Cyngor	37,400,780	39,714,998	40,129,269	40,414,791
CYFANSWM GWARIANT GROS	168,794,815	175,684,247	179,490,501	183,122,803
Incwm				
Grantiau / Ad-dalu Cyrff Cyhoeddus	- 10,673,060	- 10,833,156	- 11,049,819	- 11,270,815
Incwm Statudol	- 10,574,229	- 10,732,842	- 10,947,499	- 11,166,449
Incwm Anstatudol	- 5,401,206	- 5,913,242	- 6,090,639	- 6,273,359
Cyfanswm Incwm	- 26,648,495	- 27,479,241	- 28,087,958	- 28,710,623
CYFANSWM GWARIANT NET	142,146,320	148,205,006	151,402,543	154,412,179

RHAGDYBIAETHAU'R CYNLLUN ARIANNOL TYMOR CANOLIG

	2021/22	2022/23	2023/24
Dyfarniad Tâl Athrawon	2.6%	2.0%	2.0%
Pensiynau Athrawon	0.0%	0.0%	0.0%
Cyfraddau Yswiriant Cenedlaethol	0.0%	0.0%	0.0%
Dyfarniad Tâl nad yw'n ymwneud â dysgu	2.8%	2.0%	2.0%
Pensiwn nad yw'n ymwneud â dysgu	0.0%	0.0%	0.0%
Costau Pensiwn Hanesyddol	-2.5%	-2.5%	-2.5%
Drifft Cynyddrannol	0.2%	0.2%	0.2%
Chwyddiant Lwfans Car	-10.0%	-10.0%	0.0%
CPI	1.5%	2.0%	2.0%
RPI	2.5%	3.0%	3.0%
Chwyddiant Ynni	2.5%	3.0%	3.0%
Incwm Anstatudol	3.0%	3.0%	3.0%
Llwyth Achosion Lleoli Plant	5.0%	5.0%	2.0%
Lleoliadau Allsirol Ysgolion	2.0%	2.0%	2.0%
Llwyth Achosion Digartrefedd	2.0%	2.0%	2.0%
Tunelli Gwastraff y ceir gwared arnynt	-2.0%	-2.0%	-2.0%
Llwyth Achosion Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	15.0%	-5.0%	-10.0%
Cynnydd yn y Gyfradd Banc Sylfaenol	0.3%	0.3%	0.3%
Ardoll Tân	2.0%	2.0%	2.0%
Ardollau Eraill	0.0%	0.0%	0.0%
Casglu Gwastraff (gan gynnwys chwyddiant)	19.2%	2.0%	2.0%
Gwaredu Gwastraff (gan gynnwys chwyddiant)	2.0%	2.0%	2.0%
Cynnal a Chadw Priffyrdd (gan gynnwys chwyddiant)	2.0%	2.0%	2.0%
Prydau Ysgol (gan gynnwys chwyddiant)	0.0%	2.0%	2.0%
Cludiant Ysgol (gan gynnwys chwyddiant)	2.0%	2.0%	2.0%
Contractau Bysiau Gwasanaeth Cyhoeddus (gan gynnwys chwyddiant)	2.0%	2.0%	2.0%
Darpariaeth Gwasanaeth yr Henoed (yn ychwanegol ar chwyddiant)	1.0%	1.0%	1.0%
Darpariaeth Gwasanaeth Anableddau Corfforol (yn ychwanegol at chwyddiant)	1.0%	1.0%	1.0%
Darpariaeth Gwasanaeth Anableddau Dysgu (yn ychwanegol at chwyddiant)	1.0%	1.0%	1.0%
Darpariaeth Gwasanaeth Iechyd Meddwl (yn ychwanegol at chwyddiant)	1.0%	1.0%	1.0%